

POSUDEK OPONENTKY
na disertační práci

na téma: **AKTUÁLNÍ PROBLÉMY MEDIÁLNÍ VÝCHOVY
A MEDIÁLNÍ GRAMOTNOST ŽÁKŮ 2. STUPNĚ ZŠ**

autorka práce: **Mgr. Klára Mikulcová**

školitelka: doc. Mgr. Kamil Kopecký, Ph.D.

oponentka: doc. PhDr. Jitka Skopalová, Ph.D.
Ústav pedagogických a psychologických věd
Fakulta veřejných politik Slezské univerzity Opava

Aktuálnost tématu, originalita práce, její společenská potřeba

Obsahem disertační práce Mgr. Mikulcové je nejen zprostředkování informací o současných problémech mediální výchovy u žáků na 2. st. základní školy, ale i vcelku zdařilá analýza problematiky mediální gramotnosti, která je prezentována v širších společenských souvislostech. Zvolené téma disertační práce má velkou společenskou závažnost, která vyplývá jednak z nárůstu zájmu o bezpečné chování dětí v online prostředí, s prevencí rizikového chování v online světě, ale i z faktu, že nejen rodiče, ale zejména pedagogové by měli rozvíjet znalosti a dovednosti žáků v této oblasti, posilovat mediální a digitální gramotnost formou edukace žáků v řadě předmětů. Jde tedy o téma nanejvýš potřebné.

Úroveň a kvalita teoretické části práce (přehled poznatků)

Disertační práci v rozsahu 220 stran (mimo další povinné údaje) tradičně tvoří část teoretická (1. - 5. kapitola) a empirická, která je uvedena v kapitolách 6 a 7. Následuje Diskuse a Závěr. Cíl disertační práce byl stanoven jak v teoretické rovině, tak v rovině výzkumné.

Část teoretická je z hlediska předložených skutečností velmi obsáhlou a podařenou částí disertační práce. Koncepce teoretické části vychází z dlouhodobé potřeby mediální výchovy v oblasti vzdělávání při akceptování aktuálních potřeb žáků i pedagogů v souvislosti soudobého kontextu. Vzhledem na zaměření empirické části se autorka v teoretické části věnuje celé řadě okruhů týkající se problematiky mediální gramotnosti v kontextu infodemie a nových médií, stanovuje si sedm parciálních cílů.

V textu vymezuje pojetí mediální gramotnosti z pohledu českých i zahraničních odborníků, z kontextu funkční gramotnosti podle Národního systému inspekčního hodnocení vzdělávací soustavy v ČR, podle Evropského kodexu zásad boje proti šíření dezinformací, ale uvádí fakta i z Národního zdravotnického informačního portálu a Světové zdravotnické organizace. Oceňuji pasáž zaměřenou na mediální stereotypy, které bývají využívány k ovlivňování příjemců, ale i pasáž o svobodě slova na internetu a používání kritického myšlení ve spojení s mediální gramotností. Naopak se domnívám, že se autorka mohla vymezit vůči výzkumným postupům autorů uváděných výzkumů, jejich přístup buď korigovat či replikovat v konstrukci svého výzkumu. Postupy expertů k zjišťování mediální gramotnosti jsou totiž různé, mnohdy diskutabilní, jindy inspirativní.

Za stěžejní považuji čtvrtou kapitolu, která je věnována mediální výchově v naší republice. Mgr. Mikulcová v páté kapitole *Současný stav problematiky mediální výchovy v realizovaných výzkumných šetřeních* (asi bych nepoužila v názvu termín „současný“ v případě výzkumů, které byly realizovány před 5-7 lety) seznamuje s rozsáhlejšími výzkumnými studiemi, které zkoumali úroveň mediální výchovy a mediální gramotnosti našich školáků. Pozitivně hodnotím, že autorka neopomenula i studie zahraniční. Tento oddíl je spíše deskriptivního charakteru. Cíl teoretické části je zcela jasný, pojí se však k němu, dle mého názoru, velký počet dílčích cílů, místy až marginálních.

Teoretický fundus práce je zpracován logicky a v souvislostech, je zde patrné využití informací v praktické části práce. Autorka v teoretické části prokázala výbornou orientaci v předmětné problematice a rovněž dovednost pracovat se staršími i aktuálními odbornými zdroji, a to jak v textu, tak v bibliografických záznamech uváděných v obligatorních pasážích. Autorka používá odborný jazykový styl. Nicméně poněkud nejasný je rozdíl mezi citacemi a parafrázemi (čísla stránek v parafrázích nemusí být uvedena, ale čtenář si tak může původní text snáze dohledat). Citace nejsou v některých případech odlišena kurzívou, příp. uvozovkami. Např. s. 18 definice Bína (2005, s. 7), Mičienky a Jiráka (2007, s. 9) a dále v textu; s. 29 Reifová, 2004, s. 45; s. 31 Alvarová (2017, s. 13) aj.

Ocenila bych, kdyby kapitoly teoretického bloku byly ukončeny „shrnutím“, stručnou rekapitulací, ze které by vyplynulo, co z uvedeného bylo pro autorku inspirativní, příp. s čím polemizuje ve vztahu k hlavnímu cíli disertační práce.

Zpracování výsledků práce, interpretace výsledků

Vlastní empirickou část disertační práce tvoří dvě kapitoly a diskuze. „*Hlavním cílem empirické části disertační práce bylo zjistit, do jaké míry jsou žáci 2. stupně ZŠ obeznámeni s vybranými aktuálními problémy mediální výchovy a mediální gramotnosti a jaké je jejich chování v prostředí internetu a sociálních sítí v kontextu vybraných aktuálních problémů.*“ (S. 102). V návaznosti na uvedený cíl si autorka zformulovala 12 cílů parciálních, formulovala výzkumné otázky a šest hypotéz. Šestou kapitolu autorka správně strukturuje k položeným výzkumným otázkám, k formulovaným hypotézám.

Práce vychází z jasně formulovaných tezí. Autorka za pomoci dotazníkového šetření a za pomoci vybraných metod směřuje k uvedeným cílům. Výzkumný soubor tvořilo 1444 respondentů. Výsledky výzkumu pak Mgr. Mikulcová prezentuje ve dvou oddílech – v deskriptivním a relačním.

Metodologie výzkumu je adekvátně zvolena, je popsána srozumitelně. Kladně hodnotím dovednost autorky zkonstruovat vlastní výzkumný nástroj. Pozitivem je rovněž realizace předvýzkumu. Zpracování dat bylo jistě velmi náročné časově i odborně. S interpretací získaných odpovědí se autorka vypořádala velmi zdařile. Metoda využitá pro získání a zpracování dat, včetně posuzování platnosti formulovaných hypotéz, je podle mne kvalifikovaně použitá. Pozitivně kvituji nejen formulaci hypotéz, ale snahu autorky o kvalitní statistické zpracování dat a také analyticko-interpretační stránku práce – to vše je dokladem autorčiny poměrně vysoké výzkumné zdatnosti.

V sedmé kapitole disertační práce je představen výzkum s názvem *Český učitel ve světě médií z roku 2021*, do něhož byla autorka aktivně zapojena jako spoluautorka. Postrádám konkretizaci zapojení autorky. *U obhajoby práce prosím o upřesnění.*

Empirická část práce, oba představené výzkumy, nabízí zajímavé výsledky. Text empirické části je koncipován přehledně, použitý způsob vyjadřování působí velmi kultivovaným dojmem. Výsledky šetření přináší řadu inspirací práce i do oblasti pedagogické intervence (viz s. 212-215), tedy doporučené strategie vedoucí ke kontinuálnímu rozvoji mediální gramotnosti. Diskuze se pak soustředí na výsledky empirického výzkumu, teorie zde zůstává upozaděna. Závěry jsou někde na pomezí přínosu pro teorii a praxi mediální výchovy.

Stupeň obtížnosti a přínos práce

Zvolené téma svou obtížností odpovídá požadovaným nárokům na disertační práce. Autorka zpracovala problematiku, které není v oblasti pedagogiky zatím věnována patřičná pozornost, zejména v oblasti zkvalitnění výuky mediální výchovy na českých základních školách.

Závěr

Výsledný dojem z hodnocené práce je velmi příznivý, autorka prokázala nadstandardní přehled odborných zdrojů. Oddíly teoretické části korespondují se stanoveným hlavním cílem práce.

Souhrnně lze konstatovat, že i přes mé drobné připomínky je práce na vysoké úrovni, ať už co se týká metodologie empirické části, tak i počtem použitých odborných zdrojů. Kladem předložené práce je také její velmi solidní jazyková a formální (grafická) úroveň. Z celého zpracování je zřejmý osobní zájem a zaujetí autorky pro zkoumanou oblast. Práce tematicky odpovídá oboru – pedagogice. Jedná se o aktuální problematiku, na niž se autorka snaží nahlížet ze sociálního i výchovně-vzdělávacího pohledu a jak sama autorka uvádí, obsah disertační práce je přínosný i pro další obory, např. pro mediální studia, psychologii, sociologii, ale i pro lingvistiku, informatiku. Práce rovněž upozorňuje na nutnost aktualizace koncepce očekávaných výstupů průřezového tématu Mediální výchova, která by měla být uvedena přímo v RVP ZV. Lze opět souhlasit s autorkou, že zavedení očekávaných výstupů tohoto průřezového tématu do RVP ZV by znamenalo jejich závaznou povahu, tzn., že by je učitelé byli povinni zohledňovat při tvorbě ŠVP, tudíž by zde byla vyšší pravděpodobnost jejich následného naplňování.

Disertační práce svědčí o autorčině pečlivě odvedené práci. Velkou předností autorky je znalost mediální výchovy a mediální gramotnosti v kontextu ČR, její teorie i praxe. U autorky předpokládám znalost současných pojetí a přístupů k mediální gramotnosti ve světě, doporučuji však kritický pohled na „omezení“ mediální gramotnosti pouze na kritické myšlení.

Obsah teoretické i empirické části disertační práce by mohl být využíván v přípravě budoucích pedagogů v oblasti mediální výchovy i organizacemi zabývající se osvětou v oblasti mediální gramotnosti.

**Předloženou disertační práci Mgr. Kláry Mikulcové DOPORUČUJI
k přijetí pro obhajobu
před komisi oboru Pedagogika na PdF UP v Olomouci.**

Otázky k obhajobě:

1. Uveďte význam Vaší práce pro pedagogickou teorii.
2. Objasněte diskurs tzv. kritické mediální pedagogiky, její přínos pro mediální výchovu, příp. jakožto možnou alternativu k tradiční mediální výchově.
3. Teoretická východiska Vaší práce postrádají odpovídající vývojová specifika žáků 2. st. ZŠ. Lze komentovat vybraná empirická zjištění v kontextu vývojových charakteristik respondentů (věkový rozptyl žáků 6.-9. tříd)?

V Opavě 29. 5. 2023

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'J. Skopalová', with a long horizontal stroke extending to the right.

doc. PhDr. Jitka Skopalová, Ph.D.